

شناسایی عوامل مؤثر در انتخاب رشته علوم انسانی: تأملی بر نقش هدایت تحصیلی

مبتنی بر روایت‌های دوران تحصیلی^۱

Identifying the Effective Factors in Choosing Humanities as Academic Career: A Reflective Narration on the Educational Guidance

F. Tari, M. Dehghani, N. Tari

Abstract: The purpose of this research was to identify the factors affecting my decision to choose humanities as my academic career. The research method used was narrative of the autobiography type. The source of data was the first author's memories and narratives of her academic life. Data analysis was done according to thematic analysis. In total, four main themes including educational, individual, family and environmental and ۱۹ sub-themes in two axes, were identified. Findings in the first section include the feeling of not belonging to school, the role of teachers, high grades, academic guidance, possessing literary talent, fear of failure, purposefulness, interest and willingness, support, academic records and future job. The factors after choosing the humanities consisted of obtaining educational achievement, receiving positive feedback, forming an identity, reducing motivation, doubt, parental satisfaction, high expectations, and improper perceptions which indicate the positive and negative consequences of this choice.

Key Words: Choice of field, Academic guidance, Humanities, Narrative inquiry.

فرزانه تاری^۲، مرضیه دهقانی^{۳*}، نصیبه تاری^۴

چکیده: هدف تحقیق حاضر، شناسایی عوامل مؤثر در انتخاب رشته علوم انسانی بود. متناسب با این هدف، روش روایت‌پژوهی از نوع خودشرح‌حال‌نویسی استفاده شد. منبع گردآوری داده‌های این تحقیق، خاطره‌ها و روایت‌های دوران تحصیل نویسنده اول بود که نقش «راوی» را در پژوهش داشت. تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش تحلیل مضمون انجام شد. در مجموع، چهار مضمون اصلی شامل عوامل آموزشی، فردی، خانوادگی و محیطی و ۱۹ مضمون فرعی در دو مرحله قبل از انتخاب رشته و حین تحصیل و پس از انتخاب رشته، شناسایی شد. یافته‌ها در بخش عوامل مؤثر قبل و حین انتخاب رشته شامل احساس عدم‌تعلق به مدرسه، نقش معلمان، نمرات درسی بالا، هدایت تحصیلی، برخورداری از استعداد ادبی، ترس از شکست، هدفمندی، علاقه و رغبت، حمایت، سوابق تحصیلی و آینده‌نگری شغلی بود. همچنین عوامل مرتبط پس از انتخاب رشته، کسب نمرات بالا، دریافت بازخورد مثبت، شکل‌گیری هویت، کاهش انگیزه، تردید، رضایت والدین، انتظارات بالا و برداشت نادرست به‌دست آمد که بیانگر پیامدهای مثبت و منفی این انتخاب بوده است.

واژگان کلید: انتخاب رشته، هدایت تحصیلی، علوم انسانی، روایت‌پژوهی.

۱ تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۱/۲۳، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۲۹

۲ دکتری برنامه‌ریزی درسی دانشگاه تهران، رایانامه: tari.farzane@ut.ac.ir

۳ دانشیار دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران (نویسنده مسئول)، رایانامه:

dehghani_m33@ut.ac.ir

۴ دکتری فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه خوارزمی، رایانامه: nasibe.tari@yahoo.com

مقدمه

هدف از راهنمایی و هدایت تحصیلی در دوره متوسطه، هدایت دانش‌آموزان به مناسب‌ترین شاخه یا رشته تحصیلی براساس استعداد و علاقه آنان و به تناسب امکانات و نیازهای کشور است (شریفی و همکاران، ۱۳۹۹). هدف از هدایت تحصیلی این است که دانش‌آموزان بر اساس ویژگی‌های شخصی خود شامل استعداد، توانش، علاقه و دانش، رشته تحصیلی خود را انتخاب کنند و در این انتخاب، نیازهای جامعه هم در نظر گرفته شود. چنان‌که تربیت‌شوندگان رشته‌های گوناگون، از لحاظ کمی و کیفی، بتوانند نیازهای جامعه به نیروی انسانی را برطرف سازند (نویدی، ۱۳۹۷). بنابراین هدایت دانش‌آموزان موضوع بسیار راهبردی و با اهمیت محسوب می‌شود و یکی از دغدغه‌های اصلی و اساسی دانش‌آموزان است. این کار در واقع برای شناسایی استعدادها و توانمندی‌های هر فرد جهت تحصیل در رشته‌های مختلف نظری، فنی و حرفه‌ای و کار و دانش انجام می‌گیرد (لیو و چو^۱، ۲۰۲۳).

چاپمن^۲ (۱۹۷۴) معتقد است انتخاب رشته تحصیلی با توجه به مجموعه‌ای از ویژگی‌های درونی داوطلب با عوامل بیرونی مرتبط است. مطابق نظریه وی، انتخاب رشته تحصیلی بر اساس عوامل درونی شامل علاقه و سطح آرزوهای فردی، نگرش، توانایی و عملکرد تحصیلی و نیز عوامل بیرونی از قبیل وجود داشتن افراد مهم در زندگی فرد مثل خانواده، دوستان و مشاوران تحصیلی، رسانه‌ها، مکان و سطح آموزش انجام می‌شود (تانگ و سنگ^۳، ۲۰۱۶). شواهد تجربی نشان می‌دهد که عوامل درونی انگیزشی تحت تأثیر عوامل بیرونی است و اگر شدت علاقه‌ها، انگیزه‌ها و تجارب و استعدادها و توانمندی‌ها بالا نباشد، عوامل بیرونی فشارهای قابل‌توجهی وارد کرده و عوامل درون‌زا را به سمت و سوی خود می‌کشانند. هر چه قدرت تجزیه و تحلیل داوطلب از شرایط خود و بازار بالاتر باشد، از عوامل بیرونی کمتر تأثیر می‌پذیرد و این نیازمند بسترهای

---

^۱ Liu & Qu

^۲ Chapman

^۳ Tang & Seng

نویسنده اول: فرزانه تاری   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

تربیتی و آموزشی مناسب در مقاطع قبل از انتخاب رشته است (ارشادی، توکلی، منفرد و غیاثی، ۱۴۰۰).

انتخاب رشته تحصیلی یکی از مهم‌ترین تصمیم‌گیری‌هایی است که هر فرد در طول زندگی خود انجام می‌دهد (مختارزاده بازرگانی و علیزاده، ۱۳۹۸) و اگر دانش‌آموزان درست و متعادل به یک رشته تحصیلی هدایت نشوند، موجب سرگردانی، اتلاف وقت و به‌هدر رفتن منابع جامعه می‌شوند. از سویی دیگر، اگر هدایت تحصیلی متناسب با شناخت توانایی‌ها و رغبت‌های افراد و نیازها و امکانات جامعه انجام شود، نظام آموزشی به صورتی شایسته و منظم، در جهت هدف‌های پیش‌بینی‌شده پیش خواهد رفت (ارشادی و همکاران، ۱۴۰۰) و شانس وی برای موفقیت شخصی، تحصیلی، اقتصادی و اجتماعی افزایش می‌یابد (مادولیا^۱، ۲۰۱۷). در همین راستا صالح، عبدالرحمن، تیلا و علی^۲ (۲۰۲۰) نیز تاکید دارند هرچه آگاهی فرد از واقعیت‌های یک انتخاب بیشتر باشد، باورها و عواطف او عمیق‌تر شده و احتمال موفقیتش در انتخاب‌های خود، بیشتر می‌شود. از این‌رو نمی‌توان انتخاب رشته را به عواطف گذرا، تصور و تخیل، پیش‌بینی‌های خوش‌بینانه و مفاهیم عوامانه واگذار کرد (احمد، شریف و احمد^۳، ۲۰۱۷).

در ارتباط با موضوع انتخاب رشته و هدایت تحصیلی، مطالعات زیادی توسط پژوهشگران داخلی و خارجی انجام شده که نتایج چند تحقیق که مرتبط‌تر با موضع این پژوهش هستند، به‌اختصار در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. نمونه‌ای از مطالعات پیشین مرتبط با تحقیق حاضر

ردیف	عنوان	محقق - سال	روش - ابزار	نتایج
۱	راهنمای شغلی برای دانش‌آموزان: آگاهی نسبت به انتخاب رشته و برنامه‌ریزی	الیاس و همکاران (۲۰۲۴)	کمی - پرسش‌نامه	موانعی برای دستیابی به اطلاعات شغلی از جمله کمبود اطلاعات موجود در مدارس و همچنین برنامه‌های ناقص برای معرفی مشاغل در مدرسه وجود دارد. در این پژوهش، بر لزوم

^۱ Mudulia

^۲ Saleh, Abdulrahman, Tela & Ali

^۳ Ahmed, Sharif & Ahmad

ردیف	عنوان	محقق - سال	روش - ابزار	نتایج
	شغلی در بین دانش-آموزان متوسطه			مشاوره و هدایت تحصیلی متناسب با علایق دانش‌آموزان تأکید شد.
۲	بازنمایی فرایند سنجش استعداد در هدایت تحصیلی دانش‌آموزان؛ یک مطالعه کیفی	شهسواری و همکاران (۱۴۰۳)	کیفی - مصاحبه	مسئولان در فرایند هدایت تحصیلی، باید از سنجش فرایندی، سنجش موقعیتی و ابزارهای متنوع استفاده کنند و در سنجش‌های خود، نظر متخصصان، معلمان، والدین، خوداظهاری، سنجش همسالان و نمونه کارهای فرد را مدنظر قرار دهند.
۳	طراحی و اعتباریابی الگوی هدایت تحصیلی	سالاری، اسلام‌پناه، لایبی و موسوی (۱۴۰۲)	آمیخته - مصاحبه و پرسش‌نامه	الگوی هدایت تحصیلی با آزمونی شامل ۱۲ عامل آزمون، هدایت تحصیلی، نگرش تحصیلی، انگیزه، نمره، زمینه‌یابی مشاوره‌ای، موانع هدایت تحصیلی دانش‌آموزان، راهبرد روان‌شناختی، راهبرد نظارتی، کارایی بیرونی و کارایی درونی طراحی شد.
۴	عوامل مؤثر بر نسل Z در انتخاب رشته‌های تحصیلی: یک مورد اندونزیایی	آریانی و عمر ^۱ (۲۰۲۰)	کمی - پرسش‌نامه	عوامل داخلی مؤثر بر نسل Z در انتخاب رشته شامل خانواده، پیشرفت تحصیلی و فرهنگ و عامل بیرونی، تأثیرگذاری کیفیت آموزش است. نسل Z در تصمیم‌گیری برای رشته‌های تحصیلی خود، بیشتر تحت تأثیر عوامل داخلی به‌جای عوامل خارجی هستند.
۵	چرا دختران برای تحصیل، علوم انسانی یا اجتماعی را انتخاب می‌کنند؟	تروس ^۲ (۲۰۲۰)	کمی - پرسش‌نامه	دانش‌آموزان دختر تحت تأثیر انتظارات معلمان و والدین بوده و بیشتر گرایش به رشته علوم انسانی و اجتماعی دارند. در صورتی که پسران بر اساس خودپنداره و توانایی‌هایشان، به رشته‌های فنی و تجربی تمایل داشته و آنها را بر می‌گزینند.
۶	تحلیل کیفی دلایل مؤثر بر انتخاب رشته تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه با رویکرد گراندد تئوری	نیازی و سلیمان‌نژاد (۱۳۹۹)	کیفی - مصاحبه	ده مقوله اصلی شامل ترجیحات شغلی، علایق آموزشی، الگوپذیری از گروه‌های مرجع، هدایت تحصیلی، فشار والدین، استطاعت مالی، پنداشت از توانمندی‌های شخصی،

^۱ Aryani & Umar

^۲ Trusz

ردیف	عنوان	محقق - سال	روش - ابزار	نتایج
	آینده‌نگری آموزشی، ارتقای سرمایه فرهنگی و عقبه فرهنگی بود.			
۷	عوامل مؤثر دوران پیش‌ازدبستان و دبستان بر انتخاب رشته تحصیلی دانش‌آموزان پایه نهم	ذبیحی‌زواره، کاظمیان و کسایی (۱۳۹۹)	کیفی - مصاحبه	عوامل به‌دست آمده در دوره پیش‌ازدبستان شامل پیگیری علایق و توانمندی‌ها و آماده-سازی فضای بروز آنها است. در دوران دبستان، عواملی چون تجربیات فرد و واکنش‌های رفتاری اطرافیان، الگوبرداری (تأثیر دیگران) و درون‌فکری شناسایی شد.
۸	بررسی عوامل مؤثر در گرایش انتخاب رشته تحصیلی در دانش‌آموزان	مختارزاده و علیزاده (۱۳۹۸)	کمی - پرسش‌نامه	نظر دبیر و مشاور تحصیلی، علاقه دانش‌آموز، سوابق تحصیلی، نظر خانواده و استعداد تحصیلی، در گرایش انتخاب رشته مؤثر است. نظر خانواده، بالاترین رتبه و نظر دبیر و مشاور، کمترین رتبه را داراست.
۹	مقایسه تطبیقی عملکرد تحصیلی فارغ‌التحصیلان نظام جدید آموزشی	راپوپورت و تیبو ^۱ (۲۰۱۸)	کمی - پرسش‌نامه	انتخاب رشته دانش‌آموزان، متأثر از نمرات تحصیلی، کلیشه‌های جنسیتی، سلاقی و هنجارها بوده است.
۱۰	بررسی وضعیت آگاهی، دسترسی و استفاده دانش‌آموزان از منابع اطلاعاتی مؤثر بر انتخاب رشته تحصیلی	رضاپور - میرصالح، شقایق و براتی (۱۳۹۶)	کمی - پرسش‌نامه	دانش‌آموزان نسبت به‌استفاده از نظرات متخصصان هر رشته، معلمان و دانش‌آموزان سال‌های بالاتر، تحلیل عملکرد تحصیلی خود در سال‌های گذشته، تحقیق فردی و سنجش علایق و استعدادهای خود در انتخاب رشته مناسب آگاه بوده و درعمل، از آنها استفاده می‌کنند.

نتایج این پژوهش‌ها، بیانگر اهمیت هدایت تحصیلی دانش‌آموزان و عوامل مؤثر بر انتخاب رشته آنان در دوره متوسطه است تا آنان بر اساس علاقه، استعداد و عملکرد آموزشی خود در دوره قبل از دبیرستان^۲ به‌یکی از شاخه‌های نظری، فنی و حرفه‌ای و کارودانش هدایت شوند.

^۱ Rapoport & Thibout^۲ دوره دوم متوسطه

با نگاهی دقیق‌تر به یافته‌های پژوهشی ارائه شده در جدول ۱، خلای عمده دیده می‌شود که یکی عدم تمرکز بر یک رشته و واکاوی عواملی است که منجر به انتخاب آن شده است. خلاء دیگر، تنها شناسایی عوامل مؤثر بر انتخاب رشته قبل و یا حین آن است. بسنده کردن به وجود عوامل بدون آگاهی بخشی نسبت به پیامدها و تبعات ناشی از انتخاب رشته تحصیلی، نمی‌تواند دورنمای بهتری برای تصمیم‌گیری مخاطبان به‌دست دهد. بدین منظور انجام این پژوهش که هدف آن، شناسایی عوامل مؤثر بر انتخاب رشته علوم انسانی بود، ضرورت یافت.

تحقیق حاضر با رویکرد کیفی و به‌روش روایت‌پژوهی انجام شد تا چارچوبی غنی و درک و فهمی عمیق‌تر را نسبت به چرایی و چگونگی انتخاب رشته تحصیلی علوم انسانی و عوامل دخیل در آن، در اختیار مخاطبان قرار دهد، فرصتی فراهم کند تا با نگاهی انتقادی نسبت به تجارب تحصیلی، راوی داستان و پیامدهای خوشایند و ناخوشایند آن باشد و به راهنمایان تحصیلی کمک کند تا تصمیمی شایسته از جانب دانش‌آموزان گرفته شود. براین اساس، سوال اصلی این پژوهش، شناسایی عوامل مؤثر بر انتخاب رشته علوم انسانی بر اساس تجربیات دوران تحصیل نویسنده اول این مقاله بود.

روش پژوهش

پژوهش حاضر جزو تحقیقات کیفی بود و با روش روایت‌پژوهی انجام شد. این روش فرصت مطالعه تجربه افراد را از طریق داستان‌هایی که روایت می‌کنند و به‌تصویر کشیدن زندگی یک فرد یا تعداد معدودی از افراد است (کلاندینین^۱، ۲۰۰۶ و کرسول^۲، ۲۰۰۷). روایت‌پژوهی طیف وسیعی از شیوه‌های عمل را در برمی‌گیرد که مهم‌ترین آنها عبارت از سرگذشت‌نامه، تاریخچه زندگی، تاریخ شفاهی، خودشرح حال‌نویسی و خودمردم‌نگاری است (عطاران، ۱۳۹۵) که با توجه به ماهیت این پژوهش، از شیوه خودشرح حال‌نویسی استفاده شد تا امکان بازنمایی معانی تجارب زیست‌جهان فرد در بستر گذشته، حال و آینده

---

^۱ Clandinin

^۲ Creswell

نویسنده اول: فرزانه تازی   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

را مهیا کند. از جنبه روشی، خود شرح حال‌نویسی به‌نثر درمی‌آید، دارای نگاهی پس‌نگرانه است، ساختاری داستانی دارد و نویسنده و راوی و شخصیت، باهم یکی هستند. همچنین، نویسنده در قالب این ادبیات، تجربیات شخصی خود را به تصویر می‌کشد و خط روایت و حوادث نقل‌شده به‌طور مستقیم، از زندگی فردی وی گرفته می‌شود (ناصری، ۱۳۹۱). در خود شرح حال‌نویسی، واسطه‌ای در کار نیست و «من»، محور اصلی نوشته است و حوادث و موضوعات، پیرامون «من» شکل می‌گیرند (کرسول، ۲۰۰۷).

منبع گردآوری داده‌های این تحقیق، تجربه‌های نویسنده اول در قالب داستان‌ها و روایت‌های دوران تحصیل، خاطره‌ها، گفتگوها و یادداشت‌های روزانه بود که در این مقاله، «راوی» نامیده می‌شود. برای این کار، به‌توصیه قربانی و همکاران (۱۳۹۶)، تمام مراحل جمع‌آوری داستان و روایت‌ها، ثبت و ضبط، رمزگذاری، تفسیر و اعتباریابی شدند. در گام نخست این پژوهش، راوی بر دوران زندگی گذشته خویش متمرکز شد تا از طریق تأمل و نظرافکندن به دوران دانش‌آموزی، زیست تحصیلی‌اش را چنان که برایش گذشته، به‌تصویر بکشد و در ادامه، روایت خود را با تمرکز بر سه عنصر زمان، مکان و تعاملاتی که داشته مکتوب کرد. در گام بعد، داده‌ها تجزیه و تحلیل و کدگذاری شدند. ریزمن^۱ (۲۰۰۸)، چهار نوع تحلیل مضمونی، ساختاری، عملکردگفتمان و بصری را در پژوهش روایی توصیه کرده که بنابه ماهیت این مطالعه، از روش تحلیل مضمون استفاده شد. همچنین باعنایت به پیشنهاد ساندرز، لوئیس و تورنهی^۲ (۲۰۱۹)، روایت‌های مکتوب نویسنده اول، توسط وی و دو نویسنده دیگر، چندین بار بازخوانی شدند و مضمون‌های اصلی و فرعی، مشخص شده و تلخیص و استخراج شدند.

تحلیل‌های انجام شده در اختیار سه نفر که در رشته علوم انسانی تحصیل کرده بودند قرارگرفت تا آنها نیز روایت‌ها را بررسی کرده و نظرات خود را بیان نمایند. برای اطمینان از قابلیت اعتماد یافته‌ها، بااستفاده از روش توافق بین دو کدگذار، از یک همکار

---

^۱ Riessman

^۲ Saunders, Lewis & Thornhill

درخواست شد تا بخش اول از متن روایت‌ها را کدگذاری نماید. میزان توافق بین دوکدگذار ۷۹ درصد شد و قابلیت اعتماد کدگذاری‌های انجام شده مورد تأیید قرار گرفت.

یافته‌ها

در پاسخ به سؤال اصلی تحقیق، ابتدا روایت‌های دوران تحصیلی راوی/نویسنده اول، از پایه اول ابتدایی تا دبیرستان، گردآوری، بازنویسی و نگاشته شد. این روایت‌ها مربوط به تجارب مثبت و منفی وی از دوران مدرسه بود. سپس با مرور منظم و بازخوانی روایت‌ها و بازتاب عمیق برآنها، کدگذاری انجام پذیرفت. در مرحله نخست، در مجموع ۱۹ مضمون اولیه و فرعی به دست آمد که پس از ترکیب آنها و مقایسه کدهای مشترک، در مرحله دوم کدگذاری، چهار مضمون اصلی شامل عوامل آموزشی، عوامل فردی، عوامل خانوادگی و عوامل محیطی، استخراج شدند و در دو محور «عوامل مرتبط به قبل و حین انتخاب رشته» و «عوامل مرتبط به بعد از انتخاب رشته»، قرار گرفتند که یافته‌ها به تفکیک این دو محور، ارائه می‌شوند. برای حفظ محرمانه‌بودن^۱ افرادی که به آنها ارجاع داده شده نیز، از اسم‌های مستعار^۲ استفاده شد. درضمن، نمونه‌های انتخاب شده از روایت‌های مکتوب راوی، همگی معرف هستند و از این جنبه، شمولیت نسبی^۳ دارند.

محور اول: عوامل مرتبط به قبل و حین انتخاب رشته علوم انسانی

در شناسایی عوامل مرتبط به قبل و حین انتخاب رشته علوم انسانی راوی، چهار مضمون اصلی و ۱۱ مضمون فرعی شکل گرفت (جدول ۲).

جدول ۲. کدگذاری روایت‌های مرتبط به قبل و حین انتخاب رشته علوم انسانی

نمونه‌هایی از روایت‌ها	فرایند کدگذاری		
	مضمون اصلی	مضمون فرعی	محور
خاطرات دلچسبی از مدرسه نمونه ندارم. تنها اضطراب بود و تشویش!	آموزشی	عدم‌تعلق به مدرسه	۱. ۲. ۳. ۴. ۵. ۶. ۷. ۸. ۹. ۱۰. ۱۱.

^۱ Confidentiality

^۲ Psudonym

^۳ Relatively Inclusive

نویسنده اول: فرزانه تاری   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

فرایند کدگذاری			نمونه‌هایی از روایت‌ها
محور	مضمون اصلی	مضمون فرعی	
		نقش معلمان	دیران ریاضی و فیزیک‌مان بسیار خشک و غیرمنعطف بودند.
		تأثیر نمرات درسی	در کلاس عربی، یکه‌تاز میدان بودم و این، شعفم را دوچندان می‌کرد.
		هدایت تحصیلی	نتیجه آزمون هدایت تحصیلی هم موافق با رشته علوم انسانی بود.
	فردی	برخورداری از استعداد ادبی	گویی طبع ادبی و هنری را از همان ابتدا، از خانواده به ارث بردم.
		ترس از شکست	تصور می‌کردم با ورود به سایر رشته‌ها، موفقیت بالایی کسب نکنم.
		داشتن انگیزه و هدف	در پی دستیابی به هدفی بودم که بذر آن در درونم کاشته شده بود.
		علاقه و رغبت	حس خوبی از خواندن دروس علوم انسانی داشتم و لذت می‌بردم.
	خانوادگی	حمایت	هیچ‌گاه از جانب خانواده‌ام بازخواست نشدم و به تصمیمم احترام گذاشتند.
		سوابق تحصیلی	با بررسی نتایج و عملکرد تحصیلی خانواده و بستگان، آگاهانه رشته علوم انسانی را انتخاب کردم.
	محیطی	آینده‌نگری شغلی	خودم را همواره در کسوت معلمی یا وکالت می‌دیدم و آن را در ذهنم می‌پروراندم.

روایت‌های دوران تحصیل راوی در سه دوره ابتدایی، راهنمایی و دبیرستان^۱، در قالب چهار مضمون اصلی، ارائه می‌شوند.

^۱ نظام آموزشی در زمان تحصیل راوی، متشکل از سه دوره ابتدایی و راهنمایی و دبیرستان بود.

– مضمون عوامل آموزشی

عوامل آموزشی شناسایی شده درون مدرسه‌ای از چهار زیرمضمون عدم‌تعلق به‌مدرسه، نقش معلمان، نمرات درسی و آزمون‌های هدایت تحصیلی تشکیل شد که نشان‌دهنده تأثیر زیاد آنها بر انتخاب رشته بود. در این ارتباط، راوی به فضای رقابتی و رعب‌انگیز کلاس خود و حضور معلمان خشک و غیرمنعطف در درس‌هایی چون ریاضی و فیزیک در کنار برنامه‌های فشرده و سخت مدرسه که موجب بی‌میلی و عدم اشتیاقش نسبت به این درس‌ها شده بود، اشاره نمود. وی همچنین، حمایت‌ها و مشاوره‌های به‌جای دبیران عربی و ادبیات را در انتخاب رشته خود مؤثر دانست. علاوه بر این، عملکرد خوب و نمره‌های بالایش در درس‌های تخصصی علوم انسانی و نتیجه آزمون هدایت تحصیلی وی، به انتخاب درست رشته تحصیلی‌اش انجامید. به‌طور خاص، مضمون «عوامل آموزشی»، در سه زیرمضمون «عدم‌تعلق به‌مدرسه»، «نقش معلمان» و «تأثیر نمرات درسی» قرار گرفت.

زیرمضمون عدم‌تعلق به‌مدرسه

راوی، تجربه‌زیسته خود را در رابطه با چرایی عدم‌تعلق به‌مدرسه، به‌تصویر کشید:

خاطرات دلچسبی از متوسطه اول در مدرسه نمونه ندارم. تنها اضطراب بود و تشویش! امروز که چندین سال از آن دوران می‌گذرد همیشه با خودم می‌اندیشم مدارس نمونه به دنبال نخبه‌پروری بودند یا اضطراب‌افکنی؟ چه چیزی در آنجا ارزشمند بود؟ با وجودی که خانواده از حضورم در مدرسه نمونه دولتی در مقطع راهنمایی، به‌دلیل بُعد مسافت امتناع نموده و اجازه ندادند که در آن سن کم از محیط خانه دور شوم، اما بالاخره در مقطع متوسطه این اجازه صادر شد. من که سودای ورود به مدرسه نمونه را داشتم، به عنوان نفر اول شهرستان نوشهر وارد این مدرسه شدم. بعد از ثبت‌نام و بازدید از خوابگاه شبانه‌روزی، اشتیاق آمدن روز اول مهر را داشتم تا با فضای جدید، دوستان جدید و مدیر و معلمان جدید آشنا شوم. اول مهر فرارسید و مراسم صبحگاهی شروع شد. بعد از

نویسنده اول: فرزانه تاری   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

صحبت‌های مدیر مدرسه که فردی آرام و صبور به نظر می‌رسید، ناظم مدرسه شروع به سخن کرد. با صحبت‌هایش نوستالژی تمام ناظران عبوس و عصبی به ذهنم متبادر شد. نمی‌دانم چرا نمی‌توانستم تحملش کنم. بعد از کلی امرونی، اجازه ورود به کلاس را داد.

یکی دیگر از عواملی که موجب عدم مقبولیت مدرسه و عدم تعلق خاطر به آن در نزد روای داستان بود کلاس‌های طولانی و برنامه‌های فشرده مدرسه نمونه دولتی نسبت به مدارس عادی بود که شرایط را برای دانش‌آموزان این مدارس سخت کرده بود.

کم‌کم همه چیز شکل رسمی به خود گرفت. برنامه درس‌ها اعلام شد. ساعات حضور در مدرسه، کلاس، نمازخانه، سلف و... مورد به مورد به تمامی دانش‌آموزان گوشزد می‌شد. کلاس‌ها از ساعت ۸ تا ۲:۳۰ بعد از ظهر بود. علاوه بر درس‌های معمول در مدارس عادی، برنامه ریاضی پیشرفته، فیزیک، زیست و شیمی پیشرفته را هم داشتیم و این مباحث، فراتر از موضوعات کتاب‌های درسی معمول بود. مباحث بسیار سختی که برای قبولی در آنها، باید تلاش مضاعفی می‌کردیم.

از این گذشته، بر جو و فرهنگ حاکم بر مدرسه و نیز قوانین و مقررات مربوط به ساعات و برنامه‌های کلاسی، عامل دیگری که در عدم رضایت راوی مؤثر بود، نوع ارتباط و تعامل دانش‌آموزان با یکدیگر بود. به گفته وی، «بچه‌ها مدام در رقابت با یکدیگر بودند و اضطراب را به صورت پیدا و پنهان می‌توانستم در چهره و حرکاتشان مشاهده کنم. ملاک دوستی‌ها، برتری علمی بود». شاید عدم دلبستگی و پیوند میان روحیات راوی و مدرسه‌ای که در دوره راهنمایی^۱ در آن تحصیل می‌کرد، از جمله عوامل مؤثر در انتخاب رشته علوم انسانی توسط وی بود:

---

^۱ قبل از نظام جدید، بعد از دوره ابتدایی، سه سال دوره راهنمایی شامل پایه‌های ششم تا هشتم بود.

خانم محمدی^۱ در حضور مدیر از من پرسید که «با توجه به نمرات خوبی که داری، دلیل انتخابت چیه؟ با دوستانات توی کلاس یا خوابگاه مشکل پیدا کردی؟» نمی-دانستم چه پاسخی باید بدهم. دلایل برای خودم مشخص بود! می-خواستم از این مدرسه خلاص شوم! در جایی به ادامه تحصیل پیروزم که هر روز مجبور به تحمل این شرایط نباشم. نیاز به آرامشی داشتم که با آمدن به این مدرسه، آن را گم کردم. تک بعدی نباشم و... اما در پاسخ به ایشان گفتم که «علاقه به دروس حفظی و ادبی دارم». بی-راه نگفتم! اما این همه واقعیت نبود.

زیرمضمون نقش معلمان

راوی به وضوح، نقش معلمش را در انتخاب رشته علوم انسانی، بیان می-کند؛ «علاقه من به این رشته، شاید از همان درس عربی دوران راهنمایی و به واسطه معلم مهربانم خانم سالار که عربی را به خوبی تدریس می-کرد و مکرراً من را مورد تحسین قرار می-داد، ایجاد شده بود». تجربه متضاد از دو شیوه برخورد معلمان در سال اول دبیرستان هم بر تصمیم-گیری راوی برای انتخاب رشته خود، تأثیر داشته است.

دبیران ریاضی و فیزیک مان بسیار خشک و غیر منعطف بودند. تنها چیزی که برایشان ارزش داشت، نمره بود و ملاک برتری دانش آموزان قرار می-گرفت و بهایی برای تلاش بچه‌ها و روحیات آنها قائل نبودند و تبعیض و رقابت را بین بچه‌ها، دامن می-زدند. با وجود این که در تمامی دروس از جمله دانش آموزان ممتاز تلقی می-شدم، اما هیچ‌گاه از محیط کلاس راضی نبودم. چرا که برای کسب بیشترین رضایت از معلمان و صرفاً کسب نمره، باید سخت تلاش می-کردم و از خودم غافل بودم. غلایق و تمایلاتم به کلی نادیده گرفته شد.

در صورتی که طرف دیگر این عدم دلبستگی، روشنی بود که آن هم وابسته به نقش معلم بود. «در این بین تنها درسی که برای من شیرین بود، کلاس درس عربی و آن هم به علت حضور معلم با اخلاقمان بود. شاید اولین جرقه ورود به رشته علوم انسانی در این کلاس

---

^۱ برای حفظ محرمانه افراد، از اسم‌های مستعار استفاده شده است.

نویسنده اول: فرزانه تاری   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام
زده شد. ایشان به‌من گفتند «نمی‌دونم در سایر دروس به‌خوبیِ عربی هستی یا نه، اما پیشنهادم اینه بری رشته علوم انسانی».

زیرمضمون نمرات درسی

یکی از شرایط لازم برای انتخاب رشته، عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان و توجه به نمرات درسی آنها بود. هرچه نمره فرد در دروس تخصصی مربوط به هر یک از رشته‌های تحصیلی بیشتر بود، شانس بیشتری برای ورود به آن رشته داشت. راوی تأثیر نمرات دو درس مهم رشته علوم انسانی یعنی عربی و ادبیات، بر انتخاب رشته خود را روایت می‌کند:

با وجود آن‌که در تمامی دروس تخصصی مثل ریاضی و زیست و فیزیک نمرات بالایی کسب می‌کردم، اما به‌خوبی می‌دانستم که نسبت به دوستانم، همچنان نیاز به کار و تمرین بیشتر دارم و برای کسب بهترین نمره، باید فشار زیادی را متحمل شوم. اما در کلاس عربی شرایط فرق می‌کرد. آنجا یک‌هفته تاز میدان بودم و این، شعف من را برای یادگیری این درس، دوچندان می‌کرد. نگاه‌های تحسین‌آمیز معلمان و همکلاسی‌هایم، هرچه بیشتر به‌من می‌فهماند که مسیر آینده تحصیلی‌ام، جایی است که در آن، عربی و ادبیات، نقش پررنگ‌تری دارند.

زیرمضمون آزمون‌های هدایت تحصیلی

راوی بر اهمیت نقش هدایت تحصیلی مبتنی بر آزمون‌های خاص بر انتخاب رشته خود، تأکید داشت.

در روزهای واپسین دوره راهنمایی، باید به انتخاب رشته می‌پرداختیم. خانم مهدوی مشاور مدرسه، فرم مربوط به انتخاب رشته را در کلاس‌مان پخش کرد و در این باره که انتخاب شما باید براساس علاقه، استعدادها و توانایی‌ها و وضعیت تحصیلی‌تان باشد، توضیحاتی را ارائه نمودند. من که از پیش تصمیم خود را گرفته بودم، در فرم نظرسنجی سؤالاتی را که مربوط به رشته علوم انسانی می‌شد، با درجه اهمیت بالاتری انتخاب کردم و نتیجه آن شد که می‌خواستم! در کلاس ۲۰ نفریمان، تنها من بودم که رشته علوم انسانی را انتخاب کردم.

- مضمون عوامل فردی

از تحلیل خود شرح حال نویسی ها، مضمون «عوامل فردی» شکل گرفت که شامل چهار زیرمضمون «علاقه مندی به رشته»، «استعداد و طبع ادبی»، «انگیزه و هدف» و «ترس از شکست» شد.

زیرمضمون علاقه مندی به رشته

اولین چیزی که در انتخاب رشته من نقش داشت، علاقه مندی ام به دروس این رشته بود. برای من که هربار از خواندن دروسی مثل ادبیات، عربی و جامعه شناسی لذت می بردم و حس خوبی را تجربه می کردم، حضور در رشته علوم انسانی می توانست انگیزه تحصیلی بیشتری را برایم فراهم آورد و در آن، به موفقیت های بیشتری برسم.

زیرمضمون استعداد و طبع ادبی

پدر و خواهرانم شعر می گفتند و من نیز گاهی دل نوشته هایی برای خودم می نوشتم. گویی طبع ادبی و هنری را از همان ابتدا، از خانواده به ارث بردم. زمانی که در کلاس خانم یعقوبیان دبیر ادبیاتم حضور داشتم، سر از پا نمی شناختم. در این کلاس، مدام شعرها و نوشته های ادبی می خواندم و خانم یوسفیان هم به تشویق من می پرداخت.

زیرمضمون داشتن انگیزه و هدف

من که در پی دستیابی به هدفی بودم که بذر آن در درونم کاشته شده بود، در تصمیمم راسخ بودم و به انتخابی که کرده بودم، ایمان داشتم. از این رو گفته های دیگران، برایم چندان اهمیتی نداشت. مثل این که بگویند دانش آموز ضعیفی بود و به انسانی رفت یا این که زیر نگاه های سنگین دوستانم باشم. چیزی در درون، هدایت گر من برای رسیدن به آنچه در ذهن داشتم بود. احساسم این بود که در این رشته، بهتر می توانم خودم و جایگاه قبلیم را بازیابم. به تصمیمی که گرفتم ایمان داشتم و به خودم باور.

زیرمضمون ترس از شکست

در پایان دوره راهنمایی، در آزمون ورودی مدارس نمونه دولتی شرکت کردم و توانستم به عنوان نفر اول شهرستان، راهی این مدرسه شوم. محیطی جدید که به سختی می‌شد با آن انس گرفت. دوری از دوستانم و دوری از خانواده در آن سن پایین و حضور در خوابگاه‌های شبانه‌روزی این مدرسه، تأثیر خود را گذاشت. در این مدرسه دانش‌آموزی ممتاز بودم، اما اول نه!!! من به دنبال راهی برای حفظ جایگاه قبلی خودم بودم! تصور می‌کردم با ورود به سایر رشته‌ها، موفقیت بالایی کسب نکنم و از انگیزه‌های تحصیلی‌ام کاسته شود. بنابراین برای ادامه تحصیل در دبیرستان، علوم انسانی را برگزیدم. رشته‌ای که می‌دانستم از عهده آن به‌خوبی برخوارم آمد و شانس موفقیت بالاتری دارم.

- مضمون عوامل خانوادگی

راوی، نقش حمایت خانواده خود و سوابق تحصیلی آنان را در انتخاب رشته علوم انسانی، برجسته دانست و به تشریح آن پرداخت:

زیرمضمون حمایت خانواده

پدرم با وجود این‌که خودش در رشته علوم تجربی تحصیل و تدریس نمود و در این زمینه تخصص داشت، اما هرگز چیزی را به من تحمیل نکرد و تصمیم را به خودم سپرد تا آزادانه دست به انتخاب بزنم. مادرم هم با وجود اینکه زنی خانه‌دار بود، اما به طرز عجیبی پیگیر درس و تحصیل من و خواهرها و برادرانم بود و تحصیلمان برایش اهمیت زیادی داشت. از مهمانی‌ها، دورهمی‌ها و مسافرت‌هایش کناره می‌گرفت تا فضای آرامی در منزل، برایمان مهیا شود. هنوز تصویر چهره مادرم را به‌خاطر دارم که چقدر از موفقیت‌های کوچک و بزرگمان در مدرسه خوشحال می‌شد و ذوق می‌کرد. همیشه مشوق من بود و تأکید می‌کرد «به سمت چیزی برو که علاقه داری».

- مضمون سوابق تحصیلی

در مسیر انتخابم، نمی‌توانم از نقش عمه کوچکترم یادی نکنم. در دهه ۷۰ در رشته عربی دانشگاه تهران پذیرفته شد. در آن دوران، کمتر کسی در فامیل چنین موقعیتی را کسب نموده بود. لذا مورد احترام همه قرار می‌گرفت، بلافاصله دبیر عربی و پس از آن مدیریت مدارس متعددی را بر عهده داشت و تا سال‌ها بعد، آوازه او و شیوه مدیریت مقتدرانه‌اش در اذهان باقی مانده بود. همه چیز مهیا بود تا او به‌عنوان، یک الگوی تحصیلی، برایم جلوه نماید. به‌خصوص زمانی که از پدرم شنیدم با تغییر رشته در سال آخر متوسطه، از ریاضی به علوم انسانی آمد و در آن درخشید. به هر ترتیب، این اقدام و نتایج مثبتی که داشته، انگیزه مضاعفی را برای من ایجاد نمود تا من نیز چنین فرصتی را تجربه نمایم.

- مضمون عوامل محیطی

در واکاوی تأملات راوی، یکی از مهم‌ترین عوامل محیطی پیش‌روی دانش‌آموزان در زمان انتخاب رشته، بحث مهم «آینده‌نگری شغلی» بود:

زیرمضمون آینده‌نگری شغلی

من همواره خودم را در کسوت معلمی یا وکالت می‌دیدم و از حضور در رشته - های فنی و پزشکی بیزار بودم. بنابراین بهترین گزینه برای تحقق این آرمان را حضورم در رشته‌ای می‌دیدم که با آن تطابق بیشتری دارم. احساس می‌کردم اگر قرار هست که وارد رشته‌ای شوم و شغلی برای خودم انتخاب کنم، باید سنخیت بیشتری با روحیاتم داشته باشد و درعین حال، از وجهه اجتماعی و فرهنگی مقبولی برخوردار باشد و در آینده نزدیک، امید به کسب شغل در آن رشته را داشته باشم.

محور دوم: تأملی بر روایت‌های پس از انتخاب رشته علوم انسانی

محور دوم این تحقیق، عوامل مرتبط پس از انتخاب رشته علوم انسانی بود که از تجزیه و تحلیل روایت‌ها، چهار مضمون اصلی و هشت مضمون فرعی شکل گرفت. این

نویسنده اول: فرزانه تاری   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

مضمونها، همان چهار عامل آموزشی، فردی، خانوادگی و محیطی بودند که از تحلیل روایت‌های منجر به انتخاب رشته علوم انسانی شناسایی شدند. در جدول ۳، نمونه‌هایی از روایت‌ها را برای هریک از چهار مضمون اصلی و هشت مضمون فرعی، ارائه شده است.

جدول ۳. کدگذاری روایت‌های مرتبط بعد از انتخاب رشته علوم انسانی

فرایند کدگذاری			نمونه‌هایی از روایت‌ها
محور	مضمون اصلی	مضمون فرعی	
روایت‌های منجر به انتخاب رشته	آموزشی	کسب نتایج موفق	در المپیادها، مسابقات علمی، ورزشی و فرهنگی، نتایج خوبی را به دست آوردم.
		دریافت بازخورد مثبت	بازخوردهای مثبتی را از جانب معلمان و کادر آموزشی مدرسه دریافت می‌کردم.
	فردی	تشکیل هویت	با زوایای مختلف شخصیتیم که کمتر به آنها پرداخته بودم، آشنا شدم.
		کاهش انگیزه	باید اعتراف کنم که کم کم، همه این تعریف و تمجیدها برایم عادی شده بود.
		شک و تردید	صادقانه بگویم که احساس می‌کردم یک آدم اشتباهی شده بودم.
	خانوادگی	رضایت والدین	برای جلب رضایت والدینم و خوشحالی آنها، از هیچ کوششی دریغ نمی‌کردم.
		انتظارات بالا	این گونه پیش‌بینی‌ها، فشار مضاعفی را برای من که در ابتدای راه بودم، ایجاد می‌کرد.
	محیطی	برداشت نادرست	خواسته یا ناخواسته، برچسب تنبلی و شیطنت می‌زدند.

– مضمون عوامل آموزشی

عوامل مرتبط درون مدرسه‌ای که در بخش اول یافته‌های تحقیق به آن اشاره شد، نقش به‌سزایی در تصمیم‌گیری راوی برای انتخاب رشته تحصیلی داشت. در ارتباط با عوامل آموزشی، بررسی نقادانه محقق در زمینه نوع انتخابی که برای ادامه تحصیل داشته، به موارد مثبت و منفی اشاره شده است که نیاز به تأمل بیشتری دارد. برای مثال، «دریافت

بازخوردهای مثبت» ازجانب معلمان و سایر عوامل آموزشی مدرسه، از موارد مهمی بود که در انتخاب رشته او دخیل بود.

یادم هست معلم عربی دوم علوم انسانی، بعد از این که سوالات مطرح شده بر روی تابلوی کلاس را بلافاصله پاسخ می دادم، با همان لحن تند و تیز اما نگاه تحسین آمیزش به خنده می گفت: «عین یه وصله ناجوری تو این کلاس! جواباتو نگه دار تا بچه ها اول بنویسن. بعد ازت میخوام که بلند شی و بگی». یا آقای مظفری معلم ریاضی مان که بعد از تصحیح برگه های امتحانی، به من رو کرد و گفت که «اولین باره که برگه بچه های علوم انسانی رو بدون غلط تصحیح می کنم، خیلی گشتم تا بتونم یه اشتباه پیدا کنم! آفرین! خیلی خوب و تمیز نوشتی».

علاوه براین، یکی دیگر از عوامل آموزشی که بر رضایت مندی راوی تأثیر زیادی داشت، «کسب نتایج موفق» بوده که در دبیرستان تجربه کرده بود و تنها به موفقیت های درسی محدود نبوده و حوزه های دیگری چون ادبی، فرهنگی و ورزشی را هم دربر گرفته بود.

تحصیل در رشته علوم انسانی، سرآغاز فصل جدیدی در دوران دانش آموزی من بود و جرأت حضور در میادینی را یافتم که پیش از این، تجربه اش را نداشتم. شرکت در المپادهای علمی و ادبی و کسب رتبه در آنها، کسب مقام در مسابقات فرهنگی و ورزشی در کنار نمرات بالای کلاسی، همه و همه از جمله عواملی بودند که در این دوران، سهمی عظیم در رضایت خاطر من داشتند.

تحصیل در رشته علوم انسانی فرصتی را برای راوی فراهم آورد تا بتواند سایر توانایی های خود را نیز محک بزند. چرا که تا پیش از آن، راوی تنها موفقیت های تحصیلی خود را به عنوان یک شاخص برای عملکرد خوب خود تلقی می نمود، درحالی که سایر قابلیت های خود را نادیده گرفته بود و امکان بروز چندانی به آنها نداده بود.

- مضمون عوامل فردی

برخورداری از استعداد ادبی، هدفمندی برای آینده، داشتن علاقه و ترس از شکست، عوامل فردی بودند که راوی در انتخاب رشته علوم انسانی خود بدان‌ها اشاره کرد. لیکن در بخش دوم یافته‌های تحقیق، باعنایت به جوانب مثبت و منفی انتخاب صورت گرفته، در مضمون اصلی عوامل فردی، سه زیرمضمون «شکل‌گیری هویت»، «کاهش انگیزه» و «شک و تردید»، شناسایی شدند.

زیرمضمون شکل‌گیری هویت

راوی و پژوهشگران همکار دریافتند که مدرسه می‌تواند با ارائه فرصت‌های غنی و گوناگون، تأثیر مهمی بر شکل‌گیری و رشد هویت دانش‌آموزان داشته باشد. بر اساس روایت‌ها، معلوم شد که راوی در دبیرستان، به واسطه برقراری تعاملات دوستانه و اثربخشی که با سایر همکلاسی‌ها و دبیرانش داشته، به شناخت درستی از خود و توانمندی-هایش رسیده و هویت اجتماعی‌اش در ارتباط با دیگران، شکل گرفته است. درحالی که پیش از این و به‌ویژه در سال اول دبیرستان، او تنها متمرکز بر مباحث درسی و علمی بوده و کمتر فرصت خودشناسی و برقراری رابطه مثبت را با دیگران داشته است.

در این رشته، با زوایای مختلف شخصیتیم که کمتر به آنها پرداخته بودم، آشنا شدم و توانستم به یک ثبات شخصیتی برسم. توانمندی‌هایی که تا پیش‌ازین، خیلی بهشون بال و پر نداده بودم؛ مثل توانایی برقراری ارتباط، توانایی سخنوری در جمع، برقراری دوستی‌های عمیق و پایدار و . . . در این دوره تحصیلی، فرصت خودنمایی پیدا کردند.

زیرمضمون کاهش انگیزه

برای راوی، هدفمندی و داشتن انگیزه پیش از انتخاب واحد، یکی از عوامل مؤثر بود لیکن پس از آن، با «کاهش انگیزه» رو به رو شد:

باید اعتراف کنم کم‌کم همه این تعریف و تمجیدها برایم عادی شده بود و در برهه‌ای از زمان، انگیزه ایم کم‌رنگ‌تر شده بود. با کم‌ترین تلاش، بهترین نتیجه

را به دست می‌آورد و این زنگ خطری برای آینده تحصیلی‌ام به‌شمار می‌رفت و می‌بایست این چرخه معیوب را مدیریت می‌کردم تا رویایی که در سر داشتم را بیروانم. خانواده در این شرایط، کمک بزرگی برای من بود.

زیرمضمون شکل‌گیری هویت

«شک و تردید» راوی نسبت به تصمیمی که گرفته بود، از جمله مسائل دیگری بود که پس از انتخاب رشته علوم انسانی، با آن مواجه شد. راوی بر این باور بود که بازخوردهای دوستانش در کنار نادیده انگاشتن توانایی‌های فردی وی برای ورود به سایر رشته‌ها، از علل ایجاد این شک و تردید بود.

روز اولی که وارد کلاس علوم انسانی شدم، به وضوح شاهد اختلاف فاحش میان دبیرستان فعلی با دبیرستان قبلی‌ام (نمونه دولتی) بودم. همه چیز متفاوت بود؛ کلاس، کادر آموزشی، امکانات، دانش‌آموزان و حتی نوع پوشش آنها. من به همکلاسی‌هایم و متقابلاً آنها به من، نگاه متفاوتی داشتند. صادقانه بگویم احساس می‌کردم یک آدم اشتباهی شده بودم و انتخاب این رشته از جانب من، گویی شناکردن در خلاف مسیر آب بود.

- مضمون عوامل خانوادگی

عوامل خانوادگی، همان‌طور که بر انتخاب رشته راوی مؤثر بود، در مراحل بعدی تحصیل وی نیز نقش مهمی داشت و بدین سبب، یکی از چهار مضمون اصلی این محور شد. این نقش، دارای دو جنبه مثبت و منفی بود که راوی در روایت‌های خود، به آنها پرداخت. این دو جنبه به دلیل اثرگذاری‌شان، در قالب دو زیرمضمون «جلب رضایت والدین» ازسویی و «انتظارات بالای خانواده» از سوی دیگر، قرار گرفتند.

زیرمضمون جلب رضایت والدین

یکی از مشوق‌های اصلی‌اش را برای تلاش بیشتر در این رشته و کسب نتایج مثبت، جلب رضایت والدین خویش عنوان نمود:

نویسنده اول: فرزانه تاری   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

برای جلب رضایت پدر و مادرم و خوشحالی‌شان، از هیچ کوششی دریغ نمی‌کردم و یکی از دلایل اصلی تلاشم برای عملکرد بهتر در مدرسه، سربلندی آنها و نشان دادن لبخند رضایت بر لبانشان بود. مشاهده احساس غرور و خرسندی ایشان در هنگام دریافت جوایز تحصیلی‌ام، یکی از زیباترین صحنه‌هایی بود که هر بار، آرزوی تکرارش را داشتم.

زیرمضمون انتظارات بالای خانواده

از سوی دیگر، راوی «انتظارات بالای خانواده» را از دیگر عواملی دانست که پس از انتخاب رشته علوم انسانی، رقم خورد. از نظر وی، «داشتن توقعات نابه‌جا و بیش از توان، می‌تواند تمرکز فکری و آرامش هر دانش‌آموزی را برهم زند و موجبات نگرانی و اضطرابش را فراهم آورد». وی به تجربه‌زیسته خود و پیامدهای منفی آن بر میزان رضایت‌مندی او از انتخابی که کرده بود، اشاره نمود.

خانواده با شناختی که از من داشته و به خوبی از قصد و نیتم برای انتخاب رشته علوم انسانی مطلع بوده‌اند، تصورشان بر این بود که دخترشان قطعاً یکی از رتبه‌های برتر کنکور علوم انسانی بوده و به‌چیز دیگری جز این نمی‌اندیشیدند. این گونه پیش‌بینی‌ها و انتظارات، فشار مضاعفی را برای من که هنوز در ابتدای راه بودم، ایجاد می‌کرد و همیشه از این‌که نتوانم توقعاتشان را برآورده کنم، نگران بودم.

- مضمون عوامل محیطی

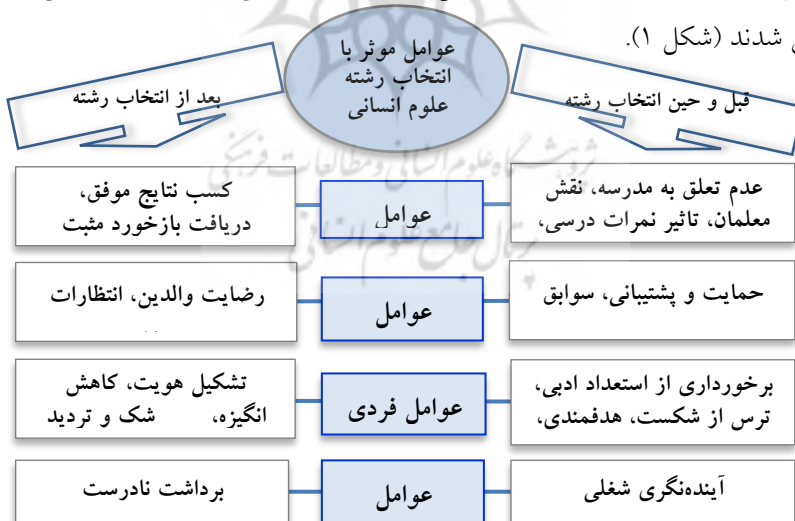
از نظر راوی، «آینده‌نگری شغلی»، مؤثرترین عامل بر انتخاب رشته علوم انسانی بود. در صورتی که پس از ورود به این رشته، متوجه شد که اطرافیانش و به‌طور کلی جامعه، نسبت به رشته علوم انسانی برداشت نادرستی داشته‌اند که به‌عنوان یک عامل محیطی، بر میزان رضایت‌مندی وی پس از انتخاب رشته، اثر گذاشت. پراهمیت‌ترین زیرمضمون عوامل محیطی، «آینده‌نگری شغلی» شناسایی شد.

زیرمضمون آینده‌نگری شغلی

چیزی که در دوران تحصیل در رشته علوم انسانی به وضوح شاهد آن بودم، نوع نگاهی بود که دانش‌آموزان، نظام آموزشی و حتی جامعه، به علوم انسانی داشتند و به افرادی که در این رشته تحصیل می‌نمودند، خواسته یا ناخواسته برچسب تنبلی و شیطنت می‌زدند. با وجود این که سعی می‌کردم تا این مسائل بر روی انگیزه و اهدافم تأثیر نگذارد، اما نمی‌توانم تأثیرات ناخواسته آن را کتمان نمایم و من هم کمابیش، از آن بی‌نصیب نمی‌ماندم، به هر ترتیب وضعیت من در این دوران، مصداق این بیت خواجه شیراز است که «دریابان، گر به شوق کعبه خواهی زد قدم/ سرزنش‌ها گر کند خار مغیلان، غم مخور».

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه با هدف شناسایی عوامل مؤثر در انتخاب رشته علوم انسانی به بیان روایت-های دوران تحصیلی و توصیف تجارب شخصی نویسنده اول این تحقیق پرداخته است. برای این منظور روش روایت‌پژوهی از نوع خودشرح‌حال‌نویسی به کار گرفته شد. یافته-های پژوهش حاضر در دو بخش که شامل چهار مضمون اصلی و ۱۹ مضمون فرعی بود، تبیین شدند (شکل ۱).

شکل ۱. برون‌داد نهایی تحقیق

نویسنده اول: فرزانه تاری   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

عدم تعلق به مدرسه که متأثر از جو و فرهنگ موجود در مدارس، قوانین و مقررات و برنامه‌های درسی فشرده است، در کنار نوع برخورد و عملکرد معلمان، تأثیر نمرات درسی و هدایت تحصیلی، از عوامل آموزشی مؤثر قبل از انتخاب رشته علوم انسانی توسط راوی و حین تحصیل وی در این رشته بودند. این یافته، همسو با نتیجه پژوهش مختارزاده و علیزاده (۱۳۹۹) است که دریافتند کیفیت تدریس معلمان و حمایت ایشان، به انتخاب رشته و آماده‌سازی شغلی دانش‌آموزان، جهت می‌دهد. رضاپورمیرصالح و همکاران (۱۳۹۶) نیز تحلیل عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان و استفاده از نتایج آن را برای انتخاب رشته، ضروری دانستند. همچنین پژوهش‌های رضایی مدنی، کلانتری‌هرمزی و نعیمی (۱۳۹۸) نیز به وزن سنگین عملکرد تحصیلی در هدایت تحصیلی دانش‌آموزان توجه داشتند. علاوه بر این، و موسوی، پیرانی و مومنی (۱۳۹۹) هم به نتیجه رسیدند که نمرات درس‌های دانش‌آموزان در انتخاب رشته آنان، نقش مهمی دارد. این درحالی است که اقبالی (۱۳۹۳) در مطالعه خود نشان داد که تأثیر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان بر هدایت تحصیلی آنها، آسیب‌زا است که علت اصلی آن، نحوه ارزشیابی و نمره‌دهی در نظام آموزشی ایران است. چندسال بعد، نیازی و سلیمان‌نژاد (۱۳۹۹) نشان دادند که علاقه‌مندی به محیط آموزشی و رضایت از مدرسه محل تحصیل، عامل مؤثری در انتخاب رشته دانش‌آموزان است. در این پژوهش نیز کسب نتایج موفق و دریافت بازخورد مثبت، از جمله عوامل آموزشی مؤثر در رضایت‌مندی راوی پس از انتخاب رشته علوم انسانی شناخته شد.

افزون بر اینها، نقش مثبت چهار عامل فردی علاقه‌مندی به رشته، داشتن انگیزه و هدف، ترس از شکست و برخورداری از استعداد ادبی بر انتخاب رشته راوی، همسو با یافته‌های الیاس و همکاران (۲۰۲۴)، مختارزاده و علیزاده (۱۳۹۸) و طالع‌زاری (۱۳۹۵) است که بیشترین عامل تأثیرگذار را بر انتخاب گرایش تحصیلی، مربوط به عوامل فردی و ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان دانستند. همچنین نیازی و سلیمان‌نژاد (۱۳۹۹) در بحث مربوط به علائق آموزشی، به نقش محتوای کتاب‌های درسی رشته‌های تحصیلی مورد نظر، انگیزه تحصیلی و استعداد افراد در زمان انتخاب رشته، اشاره کردند. در این ارتباط، دهامی

و شارما^۱ (۲۰۲۰) بیان کردند که اثربخشی برنامه راهنمایی تحصیلی در مدارس، مستلزم فرایند حرفه‌ای نظام‌مندی برای کمک به دانش‌آموزان باشد تا بادرک بهتر نیازها، توانمندی‌ها و علائق خود و هماهنگ ساختن اهداف تحصیلی و شغلی، بهترین گزینه را انتخاب کنند. رشته علوم انسانی، در شکل‌گیری هویت مستقل راوی و رضایت‌مندی وی از انتخابش، سهم به‌سزایی داشت. حاصل پژوهش ندویا آپوالکاهر^۲ (۲۰۲۰) نیز در همین ارتباط، دانش‌آموزان باید به درک صحیحی از هویت شخصی و موقعیت‌های خود رسیده باشند تا بتوانند خصوصیات و توانایی‌های بالقوه خود را برای ایجاد مسیرهای زندگی شغلی و تحصیلی، به‌کار گیرند. از دیگر یافته‌های این بخش از مطالعه، تأثیر دو مضمون «کاهش انگیزه» و «شک و تردید» راوی بود که بارمنفی را بر میزان رضایت‌مندی وی پس از انتخاب رشته علوم انسانی داشته و ویژگی‌های شخصیتی نظیر کمال‌گرایی، نادیده انگاشتن توانایی‌ها و مقایسه خود با دیگران، در این عدم‌رضایت، سهمیم بوده است. لذا کسب مهارت‌های خودآگاهی شخصی برای تصمیم‌گیری آگاهانه در زمان انتخاب رشته، امری لازم است (وجدانی‌همت و همکاران، ۱۳۹۹). البته از نظر پیتان و آتیکو^۳ (۲۰۱۷)، برنامه‌های هدایت تحصیلی به‌شرطی به انتخاب درست آینده تحصیلی و شغلی و تصمیم‌گیری‌های مسئولانه منجر می‌شود که باعث افزایش خودشناسی، اعتمادبه‌نفس و خوش‌بینی در دانش‌آموزان گردد.

ازاینها گذشته، حمایت والدین و سوابق تحصیلی ایشان، برانتخاب رشته نویسنده اول تأثیرگذار بودند که مؤید نتایج پژوهش‌های تروس (۲۰۲۰)، سینک و یوارسکی^۴ (۲۰۱۸)، جیستینلی و پاونی^۵ (۲۰۱۷) و شهسواری و همکاران (۱۴۰۳) است. درحالی که با نتیجه مرادی و اخوان‌تفتی (۱۳۹۲) که نقشی برای والدین در انتخاب رشته نیافتند، مغایر است. پس از انتخاب رشته، پژوهشگر روایت‌گر بیان کرد که دو مضمون رعایت رضایت والدین به‌منزله یک عامل درونی، اثر مثبتی بر تلاش دانش‌آموزان رشته علوم انسانی یاد شد.

^۱ Dhami & Sharma

^۲ Ndoye Upoalkpajor

^۳ Pitan & Atiku

^۴ Xing & Rojewski

^۵ Giustinelli & Pavoni

نویسنده اول: فرزانه تاری   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

ازسوی دیگر، دغدغه تأمین انتظارات بالای والدین، موجب واردشدن فشار مضاعف بر آنان می‌شود که بربموقعیت‌شان، اثر منفی دارد. قبلاً نیز پرنده، یادگارزاده و خدایی (۱۳۹۲)، تأثیرات دوگانه دخالت والدین را درانتخاب رشته تحصیلی فرزندان‌شان بررسی نموده و اعلام کردند که گاه این دخالت‌ها مثبت و درجهت انتخاب درست و پیشرفت و فرزندان‌شان است و گاهی باعث شکست آنها در انتخاب‌هایشان می‌شود.

در نهایت، دغدغه شغلی، از عوامل محیطی مؤثر برانتخاب رشته دانش‌آموزان شناسایی شد که با یافته‌های پژوهش‌های ارشادی و همکاران (۱۴۰۰)، نیازی و سلیمان‌نژاد (۱۳۹۹) و امین‌بیدختی و دارائی (۱۳۹۰)، سازگار است. راوی پس از انتخاب رشته خود، با برداشت نادرست دانش‌آموزان، خانواده‌ها و جامعه نسبت به محدودیت‌های رشته علوم انسانی برای اشتغال دارند، یاد کرد که گاهی اثرمنفی بر نگرش وی داشته است. در همین راستا تحقیق حسینی‌بیرجنی (۱۳۹۱) و صادقی‌فسایی و عالی‌زاده (۱۳۹۷) که به فضای جامعه و تصورات غلط نسبت به این رشته در نزد دانش‌آموزان مستعد اشاره کرده‌اند، با یافته‌های این بخش همسویی دارد.

سخن پایانی

دراین مقاله، سه پژوهشگر باهم به واکاوی تجزیه و تحلیل روایت‌های راوی که نویسنده اول این مقاله است، پرداختند. دراین فعالیت، همدیگر را به چالش کشیدند و روایت‌ها را از زاویه‌های مختلف نگاه کردند و دو پژوهشگر، برداشت‌هایشان را با راوی به بحث گذاشتند تا از اعتبار آنها مطمئن شوند. درواقع، نوآوری این پژوهش، رویکردی بدیع به روایت‌پژوهی از نوع خودشرح‌حال‌نویسی بود. مطالعاتی که درمورد هدایت تحصیلی و انتخاب رشته دانش‌آموزان انجام شد، راوی با بازتاب برتجارب بی‌واسطه و تأملات شخصی خود در ارتباط با انتخاب رشته علوم انسانی، به خود و دو پژوهشگر دیگر فرصت داد تا آن پدیده را از نو ببینند و بفهمند و از آن، معناهای جدید بیابند. دومین ویژگی این تحقیق به لحاظ محتوایی، تمرکز بر عوامل مؤثر بر انتخاب رشته علوم انسانی توسط دانش‌آموزان بود که نسبت به سایر رشته‌های شاخه نظری، کمتر به آن پرداخته شده است.

باعنایت به یافته‌های پژوهش حاضر، پیشنهادات زیر ارائه می‌شود:

- کمک به دانش‌آموزان در انتخاب رشته تحصیلی براساس علائق و توانایی‌های خود
- توجه به اهمیت نقش مشاور متخصص برای کمک به خانواده‌ها در چگونگی برخورد صحیح با هدایت تحصیلی فرزندان
- بازنگری در برنامه درسی و کتاب‌های رشته علوم انسانی متناسب با دانش‌آموزان نسل زد
- دعوت از افراد متخصص و با صلاحیت جهت مشاوره تحصیلی دانش‌آموزان
- دعوت از صاحبان مشاغل علوم انسانی مثل قضات، وکلا، استادان دانشگاه، حسابداران و روان‌شناسان، جهت آشنایی بیشتر دانش‌آموزان با رشته‌های علوم انسانی در هفته مشاغل.

منابع فارسی

- ارشادی، وحید؛ توکلی جاغرق، رضا؛ منفرد، مجید و غیائی، جواد. (۱۴۰۰). ارزیابی کارایی سیگنال‌های انتخاب رشته تحصیلی از منظر نیازهای بازار کار. *تحقیقات مدل‌سازی اقتصادی*. ۱۱(۴۴)، ۱۰۵-۱۴۲. پژوهشگاه مطالعات علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- اقبالی، لیلا. (۱۳۹۳). *آسیب‌شناسی فرآیند هدایت تحصیلی در مدارس و ارائه راهکارهای اصلاحی*. پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی. دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
- امین‌بیدختی، علی‌اکبر و دارائی، مریم. (۱۳۹۰). بررسی علل گرایش کم دانش‌آموزان دختر مستعد به رشته علوم انسانی در دبیرستان‌های شهر سمنان. *رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*. ۲(۵)، ۲۸-۱. دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.
- حسینی بیرجندی، مهدی. (۱۳۹۱). *راهنمایی و مشاوره تحصیلی و تاریخیچه راهنمایی و مشاوره در ایران*. تهران: انتشارات رشد.

نویسنده اول: فرزانه تاری   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام

پرنده، کورش؛ یادگارزاده، غلامرضا و خدایی، ابراهیم. (۱۳۹۲). انتخاب رشته انتخاب آینده: راهنمای انتخاب رشته آزمون سراسری. سازمان سنجش آموزش کشور.

ذبیحی جلالی زواره، الهه؛ کاظمیان، سمیه و کسایی، عبدالرحیم. (۱۳۹۹). عوامل مؤثر دوران پیش‌ازدبستان و دبستان، بر انتخاب رشته تحصیلی دانش‌آموزان پایه نهم. فصلنامه علوم شناختی. ۱۹(۸۹)، ۵۶۶-۵۶۱. پژوهشگاه مطالعات علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

رضا پور میر صالح، یاسر؛ شفایی، مریم و براتی، سمیه. (۱۳۹۵). بررسی وضعیت آگاهی، دسترسی و استفاده دانش‌آموزان از منابع اطلاعاتی مؤثر بر انتخاب رشته تحصیلی. فصلنامه پژوهش‌های مشاوره. ۱۵(۶۰)، ۸۳-۶۰. انجمن مشاوره ایران.

رضایی مدنی، مرتضی. کلاتتری هرمزی، آتوسا و نعیمی، ابراهیم. (۱۳۹۸). بررسی فرآیند هدایت تحصیلی نوین از منظر مشاوران مدارس. فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان درمانی، ۱۰(۳۹)، ۴۸-۲۷. دانشگاه علامه طباطبائی.

سالاری، یحیی؛ اسلام‌پناه، مریم؛ لایی، سوسن و موسوی، فرانک. (۱۴۰۲). طراحی و اعتباریابی الگوی هدایت تحصیلی. فصلنامه تدریس پژوهی، ۱۱(۴)، ۱۶۹-۱۴۲. دانشگاه کردستان.

شریفی، بهمن؛ نیازآذری، کیومرث و جبّاری، نگین. (۱۳۹۹). ارائه مدلی برای دستیابی به هدایت تحصیلی کارآمد دانش‌آموزان در نظام آموزشی ایران. فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی. ۱۱(۱)، ۱۵۹-۱۳۵. دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.

شهسواری، مجید؛ مصرآبادی، جواد؛ حبیبی، رامین و فرید، ابوالفضل. (۱۴۰۳). بازنمایی فرایند سنجش استعداد در هدایت تحصیلی دانش‌آموزان؛ یک مطالعه کیفی. مجله نوآوری‌های آموزشی. ۲۳(۹۰)، ۱۷۷-۱۴۹. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی، وزارت آموزش و پرورش.

صادقی فسایی، سهیلا و عالی‌زاده، عباس. (۱۳۹۷). از انتخاب تا تغییر رشته تحصیلی: امکان نوع‌شناسی مهاجران تحصیلی. دین و سیاست فرهنگی. ۱۰، ۹۰-۶۵. شورای تخصصی حوزوی شورای عالی انقلاب فرهنگی.

طالع‌زاری، ملیحه. (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر بر هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان نظام جدید متوسطه آموزش و پرورش شهرستان شاهرود. دومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت و فناوری اطلاعات و ارتباطات. تهران، ایران.

عطاران، محمد. (۱۳۹۵). پژوهش‌روایی: اصول و مراحل. تهران: دانشگاه فرهنگیان.

فاروقی، پریا؛ پورشالچی، حسام و اسنخانی‌اکبری نژاد، هادی. (۱۳۹۹). نقش احساس تعلق به مدرسه در پیش‌بینی اشتیاق تحصیلی و خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان. فصلنامه رفاه اجتماعی. ۲۰(۷۸)، ۲۰۰-۱۸۱. دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی - مرکز تحقیقات مدیریت رفاه اجتماعی.

کرسول، جان. (۲۰۰۷). پوشش کیفی و طرح پژوهش انتخاب از میان پنج رویکرد (روایت پژوهی، پدیدارشناسی، نظریه داده بنیاد، قوم‌نگاری و مطالعه موردی). ترجمه حسن دانایی‌فرد و حسین کاظمی (چاپ پنجم، ۱۴۰۰). تهران: انتشارات صفار.

مختارزاده بازرگانی، سمیه و علیزاده، سعید. (۱۳۹۸). بررسی عوامل مؤثر در گرایش انتخاب رشته تحصیلی در دانش‌آموزان. فصلنامه مدیریت و چشم انداز آموزش. ۱۱(۱)، ۳۰-۱۵. انجمن مدیریت کسب و کار ایران.

مرادی، انسیه و اخوان‌تفتی، مهناز. (۱۳۹۲). بررسی رضایت دانش‌آموزان دوره متوسطه نظری از انتخاب رشته خویش و عوامل مؤثر بر آن. روانشناسی تربیتی. ۲۸(۹)، ۱۲۱-۱۳۸. دانشگاه علامه طباطبائی.

موسوی، سیدعلی؛ پیرانی، عارف و مومنی، حسن. (۱۳۹۹). آسیب‌شناسی فرایند هدایت تحصیلی دانش‌آموزان پایه نهم استان ایلام. نوآوری‌های آموزشی. ۱۹(۷۵)، ۱۴۴-۱۲۲. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی، وزارت آموزش و پرورش.

نویسنده اول: فرزانه تاری   مسیر انتخاب رشته علوم انسانی: روایت‌های دوران تحصیلی‌ام
ناصحی، زهره. (۱۳۹۱). از خودنگاری تا خوددرمان: تحلیلی پیرامون دشواری‌های
موجود در تعریف نثر معاصر فرانسه. پژوهش‌های ادب و زبان فرانسه. ۱(۱)، ۸۹-۱۱۳.
دانشگاه فردوسی مشهد.

نویدی، احد. (۱۳۹۷). هدایت تحصیلی در نظام آموزش و پرورش ایران: تجارب
عملی و چالش‌های پایدار. فصلنامه تعلیم و تربیت. ۳۴ (۱۳۳)، ۳۴-۹. سازمان پژوهش و
برنامه‌ریزی درسی، وزارت آموزش و پرورش.

نیازی، محسن و سلیمان‌نژاد، محمد. (۱۳۹۹). تحلیل کیفی دلایل مؤثر بر انتخاب
رشته تحصیلی دانش‌آموزان دوره متوسطه با رویکرد گراندد تئوری. فصلنامه تعلیم
و تربیت. ۳۶ (۴)، ۱۰۵-۱۲۶. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی درسی، وزارت آموزش و
پرورش.

وجدانی‌همت، مهدی؛ کلانتری‌هرمزی، آتوسا؛ سلیمی‌بجستانی، حسین و فرح-
بخش، کیومرث. (۱۳۹۹). مطالعه کیفی هدایت تحصیلی دانش‌آموزان بر اساس تجربه
زیسته مشاوران مدرسه. فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی. ۱۱ (۴۲)، ۳۵-۱. دانشگاه علامه
طباطبایی.

منابع انگلیسی

Ahmed, K. A., Sharif, N. & Ahmad, N. (۲۰۱۷). Factors
Influencing Students' Career Choices: Empirical Evidence from
Business Students. IBIMA Online Publishing Journal of Southeast
Asian Research. ۱-۱۵. *Security and Human Rights Monitor (SHRM)*,
the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE).

Aryani, F. & Umar, N. (۲۰۲۰). Factors Affecting Z Generation on
Selecting Majors in The University: An Indonesian Case. *Journal of
Social Studies Education Research*. ۱۱ (۳), ۱۰۹-۱۳۳. Technium Social
Sciences Journal.

Dhami, M. & Sharma, S. (۲۰۲۰). Assessment of adolescents'
perception of sources of guidance. *Pharma Innovation*. ۹ (۷), ۱۳۹-۱۴۴.
TPI.

Giustinelli, P. & Pavoni, N. (۲۰۱۷). The evolution of awareness and belief ambiguity in the process of high school track choice. *Review of Economic Dynamics*. ۲۵(۱۲), ۹۳-۱۲۰. Science Direct.

Liu, Y., & Qu, Y. (۲۰۲۳). *Discussion on the Academic Guidance Strategy Based on the Students' Personalities under the Undergraduate Tutor System*. In SHS Web of Conferences (Vol. ۱۵۲, p. ۰۳۰۰۱). EDP Sciences.

Mudulia, A. M. (۲۰۱۷). *Relationship between Career Guidance and counseling and Career Choice among secondary School Girls in Vihiga County*. Unpublished Doctoral Dissertaton. School of Education, Moi University. Kenya.

Ndoye Upoalkpajor, J. L. (۲۰۲۰). Career Guidance and Its Implications for Students' Career Choices: The Case of Public Senior High Schools in Ghana. *Journal of Education, Society and Behavioural Science*, ۲۲ (۸), ۶۲-۶۹. Digital Archiving: Journal Repository (JR), LOCKSS, CLOCKSS.

Pitan, O. S. & Atiku, S. O. (۲۰۱۷). Structural determinants of students' employability: Influence of career guidance activities. *South African journal of Education*. ۳۷ (۴), ۱-۱۳. Education Association of South Africa (EASA).

Rapoport, B. & Thibout, C. (۲۰۱۸). Why do boys and girls make different educational choices? The influence of expected earnings and test scores. *Economics of Education Review*. ۶۲, ۲۰۵-۲۲۹. Science Direct.

Saleh, B., Abdulrahman, A., Tela, M. G. & Ali, M. (۲۰۲۰). Influence of Guidance and Counseling Programme on Academic Performance among Secondary School Students in Maiduguri, Borno State, Nigeria. *Asian Journal of Education and Social Studies*. ۱۲ (۴), ۳۶-۴۲..

Saunders, M., Lewis, Ph. & Thornhill, A. (۲۰۱۹). *Research Methods for Business Students. Chapter 4: Understanding research philosophy and approaches to theory development*. United Kingdom: Pearson Education Limited

Tang, L. C. & Seng, C. (۲۰۱۶). Factors influence students' choice of accounting major in Cambodian universities. *Asian Review of Accounting*. ۲۴(۲), ۲۳۱-۲۵۱. Emerald Publishing.

Trusz, S. (۲۰۲۰). Why do females choose to study humanities or social sciences, while males prefer technology or science? Some intrapersonal and interpersonal predictors. *Social Psychology of Education*. ۲۳(۳), ۶۱۵-۶۳۹. Springer.

Xing, X & Rojewski, J. W. (۲۰۱۸). Family Influences on Career Decision-Making Self-Efficacy of Chinese Secondary Vocational Students. *New Waves Educational Research & Development*. ۲۱(۱), ۴۸-۶۷. DOAJ.

